

Aan de noordrand van Akkrum staat in een grote, fraaie tuin het schitterende complex bejaardenwoningen dat Coopersburg heet. Het is een begrip in de wijde omgeving. Dit verhaal gaat over de stichter, Folkert Harmen Kuipers die zich in Amerika Frank H. Cooper liet noemen. Hij klom daar op van winkelbediende tot eigenaar van megawarenhuizen die zijn weerga niet kenden. Zijn fascinerende levensloop is goed gedocumenteerd weergegeven in het boek *Alle minsken binn'myn broerren! Folkert Kuipers en 100 jaar Coopersburg* (2001). Wat hieronder volgt is mede op dat boek van Ernst Huisman, Atze Reidinga en Willem Winters gebaseerd.

Jeugd

Folkert Kuipers werd op 23 oktober 1843 geboren op de hoek van de Boarnswâl en de Wide Stege in Akkrum. Grootvader Harmen Folkerts Kuipers was er kuiper. Hij was getrouwd met Sieuke van der Veer die uit een veerschippersfamilie stamde. Zij kregen twaalf kinderen, waarvan één, Willem Harmens (1809-1903) de vader zou worden van Folkert. Willem trouwde met Ytje Rommerts de Vries, dochter van een bekende veerschipper op Amsterdam en Londen.

Van Folkerts vader, Willem, weten we dat hij weliswaar ook het kuipersberoep van zijn vader had overgenomen, maar dat hij graag las en ronduit erudiet was. Zo bewonderde hij de tolerantie en gematigdheid van Erasmus, terwijl hij van Spinoza had geleerd dat elk mens recht heeft op zijn eigen overtuiging. Vader was een ondernemend man, hij had een kompaan, dr. W.H. Idzerda, met wie hij een stoomoliemolen begon. Granen en zaden kwamen tot uit Sint Petersburg en Odessa. Voor de olie en veekoeken was hier een royale afzetmarkt. Vader was welbespraakt en actief in de vermaning, de doopsgezinde kerk van Akkrum, waar hij voorzanger was. Frank is opgegroeid in een gezin dat koos voor geweldloosheid, praktisch christendom en het afwijzen van leergezag. Huisvriend Idzerda was een progressief-liberaal en werd voor die partij zelfs Tweede Kamerlid. Typerend voor vader Willem was dat hij toen al een 'grote reis' maakte naar Londen en Parijs.

Folkerts moeder Ytje kwam uit een vooraanstaand schippersgeslacht: haar vader voer op Londen en Sint Petersburg. Ze had een sterk ontwikkeld gevoel voor esthetiek. De inrichting van haar huis en de kleren van haar kinderen zagen er smaakvol uit.

Akkrum telde in Folkerts geboortjaar 1.150 inwoners, de helft daarvan was hervormd en de andere helft doopsgezind. Het dorp was vrijzinnig te noemen. De verharde weg Leeuwarden-Zwolle was ruim 10 jaar klaar, de Boorne was de belangrijkste vaarweg.

In relatie tot wat Folkert later zou gaan doen melden we hier dat er in zijn geboortjaar in Friesland 6.000 winkels waren met een jaaromzet van boven de f 2300,-. Het aantal kooplieden-langs-de-deuren slonk zienderogen. Uit Duitsland afkomstige detailhandelaars in textiel (zgn. lapkepoepen) gingen zich hier vestigen. Hermann en Joseph Sinkel openden in 1826 in Leeuwarden een eerste warenhuisfiliaal. In die jaren kwamen ook de eerste C&A-vestigingen in Nederland tot stand: Sneek en Leeuwarden hadden de landelijke primeur toen Clemens en August Brenninkmeyer er hun eerste brede manufacturenzaak met vaste prijzen openden.

Vader Willem, gevraagd naar Folkerts bijzondere eigenschappen, zei dat hij in het gezin van 11 kinderen een jongen was zoals alle andere jongens. We moeten dus aannemen dat Folkert net als anderen hield van eieren zoeken, polsstok springen, schaatsen enz. Wel werd Folkert door zijn vader eens 'in learder, in stúdzjekop' (de voertaal was Fries) genoemd. Daarom mocht hij na de lagere school ook naar de Latijnse school, waar overigens meer Frans werd gegeven. Folkert was verreweg de jongste leerling, maar haalde er toch het hoogste rangnummer en een prijs. Hij had vooral aanleg voor talen. Dit gegeven, gevoegd bij zijn ondernemende aard, maakte dat hij al op 17-jarige (!) leeftijd een reis met zijn broer Rommert naar Londen maakte, waarna hij als gids en tolk in een groep naar Parijs reisde.

Coopersburg in Akkrum

Na school vroeg vader zich af wat Folkert zou moeten worden. Vriend dr. Idzerda zei: ‘Zet hem in de manufacturen, daar zit avontuur in’. Via relaties van Idzerda ging Folkert als 15-jarige leerjongen aan de Vismarkt in Groningen werken, maar al heel snel daarna – op 7 maart 1860 – ging hij zich vestigen in Leeuwarden als winkelbediende bij koopman Antoon van Assen aan de Voorstreek 335 (later genummerd als Voorstreek 37 en 39). Op 13 mei 1861 liet hij zich bij de burgerlijke stand inschrijven. De winkel was op hetzelfde adres gevestigd als het woonhuis waar Folkert zes jaar zou verblijven. Hij kon goed opschieten met zijn chef De Jonge en had bijzondere belangstelling voor de handel in stoffen (‘mensen blijven immers altijd kleren dragen’).

Ook ging Folkert om met Johan Winkler (1840-1916). Deze in Leeuwarden geboren medicus werd in deze stad in 1865 dokter en zou later bekendheid krijgen vanwege zijn taalkundige, oudheidkundige en folkloristische studies in Haarlem. Met hem deelde hij zijn voorliefde voor het Fries. Tegen zijn kinderen verhaalde Frank vaak smakelijk over de voetreizen die hij toen van en naar Leeuwarden maakte.

Alles wat hij te pakken kon krijgen over de Verenigde Staten las hij in die tijd ook. Er werd toen in boeken en tijdschriften heel veel geschreven over het land en de ervaringen van emigrantenfamilies. Voor Folkert stond in die jaren al vast dat je in Amerika fortuin kon maken, als je maar wilde werken en een doorzetter was. Zijn oom Boetje, die predikant was, deed Folkerts verhalen over dat wonderlijke, nieuwe land af als ‘gouden dromen’. Toen Van Assen de zaak overdeed aan zijn chef vond Folkert dat een mooi moment om daadwerkelijk de sprong naar Amerika te maken. Hij was toen 22 jaar en dat gold toen nog als minderjarig.

Zijn ouders hadden voldoende vertrouwen in de capaciteiten en taalvaardigheden van Folkert om hem toestemming te verlenen. Wel gaf zijn vader hem niet alleen geld voor de heenreis, maar ook voor de terugreis: je weet maar nooit. Idzerda zou hem verder van advies voorzien.

Naar Amerika

Op zaterdag 28 april 1866 was de grote dag aangebroken: hij nam afscheid van familie, vrienden, bekenden en zijn werkgever. Vanuit Leeuwarden vergezelden zijn oudste broer Harmen en zijn Leeuwarder vriend en collega De Jonge hem op zijn treinreis naar Harlingen. Die spoorlijn lag er toen al in tegenstelling tot het spoor langs Akkrum. Folkert zou later zeggen dat de wegbrengers het bij het afscheid in Harlingen moeilijker hadden dan hijzelf. Met het stoomschip ‘Minister Thorbecke’, dat een vrachtschip was met passagiersaccommodatie voer Folkert naar Hull, betraand nagekeken door Harmen en De Jonge. Van Hull ging de reis naar Liverpool. Van daar ging hij met de ‘City of Paris’ in twee weken naar New York. Hij kwam aan land bij Castle Garden. Het Ellis Island Immigration Station noch het Vrijheidsbeeld waren er toen al.

Folkert raakte direct geïmponeerd door de stad, vooral door de massa’s rijtuigen en door paarden getrokken omnibussen en tramwagens die hem in alle richtingen voorbijsnelden. Hij had adressen van oude

kennissen van de familie of schoolkameraden. Daaronder was de katholieke kantoorbediende Conrad Kampschmidt uit Leeuwarden. Van hem en anderen hoorde hij dat het vinden van werk minder eenvoudig was dan gedacht. De burgeroorlog was een jaar geleden beëindigd. Misschien zouden de economische vooruitzichten in de toekomst beter worden. En anders moesten immigranten het maar verderop westwaarts zien te rooien.

Het lukte Folkert de eerste twee weken niet om geschikt werk, het liefst in de textielhandel, te vinden. Hij vertrok naar Lancaster, 400 kilometer noordwaarts in de staat New York. Daar woonde de 70-jarige Worp van Peyma wiens veel jongere vrouw Yttje Jacobs van der Meer een vriendin van zijn moeder was. Van Peyma was herenboer geweest in Ternaard en had tal van waterstaatkundige publicaties op zijn naam staan. In het gezin Van Peyma werd Folkert een aantal weken buitengewoon gastvrij ontvangen ('Yn dy famylje ha ik yn Amearika myn twadde âlders fûn'). Vandaar dat hij bij latere bezoeken aan Friesland ook altijd familie van de Van Peyma's opzocht in Irnsum. Worp van Peyma was zeventien jaar eerder met familie, diverse andere boeren en hun personeel uit Westdongeradeel de oceaan overgestoken vanwege 'ontevredenheid met de maatschappelijke toestand en uitzigt op meerdere vrijheid en levensgenot elders'.

De Van Peyma's raadden hem aan naar het nabijgelegen Buffalo te gaan. Hij veramerikaniseerde zijn naam tot Frank Harmon Cooper en we zullen hem zo ook blijven noemen.

Eerste baantje, eerste huwelijk

Met zijn eerste baantje verdiende Frank vijf dollar per week. Dat geld ging op aan kostgeld (vier dollar) en roken. Vandaar dat hij al spoedig om zich heen keek; hij zag een baan bij 'Freush and Winkler' om de hoek waar ze tien dollar per week boden. Dat meldde hij zijn werkgever. Toen hij geen opslag kreeg voelde hij zich vrij direct al weer te verkassen naar de nieuwe werkgever. Daar hielp Frank een paar maanden later een vrouwelijke klant, die vanuit Middelburg bleek te zijn geëmigreerd. Thuisgekomen vertelde Mina de Graaff aan haar stiefdochter, Netty, dat ze een uit Nederland gekomen bediende had gezien die zich misschien wel eenzaam voelde en mogelijk graag jonge mensen wilde ontmoeten. Zouden ze hem niet eens voor een etentje uitnodigen? Netty ging poolshoogte nemen en zei tegen haar moeder dat ze voor die sympathieke jongenman 'haar hoed wilde afzetten'. Frank was ook direct onder de indruk van dit bekoorlijke meisje, dat drie jaar ouder was dan hij. Frank kon ook impulsief zijn. Anderen zullen zeggen dat hij wist van 'doorpakken': in elk geval trouwden ze al met Kerstmis 1866, zes weken na de eerste kennismaking. Ook in zijn latere leven ging Frank doorgaans in woord en daad recht op het doel af. Frank trok eerst in bij Netty's ouders.

Maar nog in zijn wittebroodsweken ging Franks werkgever failliet. Netty was kleermaakster en maakte vesten voor een dollar per stuk.

Folkert Kuipers (later Frank Cooper) omstreeks 1866

Frank begon haar te helpen bij het naai- en bezorgwerk en hij ging nog zuiniger leven.

Later vond hij een deeltijdbaan voor 1,5 dollar per dag. Ze kregen een zoon, William Harmon genoemd. In april 1868 kwam het keerpunt in Franks werksituatie. Hij vond een baan bij de grote firma 'A, M & A's' waar hij al spoedig afdelingschef werd. Intussen kwam er een tweede zoon, Edward. Het ging financieel wat beter. Mede dankzij Netty's naaiwerk spaarden ze een kapitaaltje om hun grote ideaal, een eigen zaak, te realiseren.

Eigen onderneming

Voor het starten van een eigen zaak was meer geld nodig dan de 1.300 dollar die Frank had gespaard. Vandaar dat hij samenwerking zocht met zijn collega Trempanier. Ze besloten beiden 2.500 dollar extra in te brengen en een gezamenlijke onderneming te starten. Frank peuterde dat bedrag bij zijn vader los. Ze besloten hun heil westwaarts te zoeken, een trend die toen weer stevig opgang deed onder het motto '*go west, young man, go west!*', en kwamen in 1873 in Toledo, in de staat Ohio, terecht. De plaats, gelegen aan de monding van de Maumee River, aan het westelijk uiteinde van het Eriemeer, was volop in ontwikkeling. Ze wisten met flinke stunts, waaronder het aanbieden van goederen tegen de halve prijs, de slag ten opzichte van de concurrentie te winnen en kozen voor de formule van niet te dure artikelen, maar wel met goede service.

Inmiddels kregen Frank en Netty nog twee zonen, Charles en Garret. Vijf jaar na de start van de onderneming bracht het gehele gezin een bezoek aan Akkrum. Netty ontmoette toen voor het eerst haar schoonouders en de rest van Franks familie. Het bezoek was een groot succes. Frank kreeg van zijn moeder de lange pijp, die hij bij latere bezoeken steeds zou gebruiken en nu een plekje heeft op Coopersburg. De negentienjarige zuster van Frank, Fokje Johanna, besloot hen te vergezellen op de terugreis naar Amerika.

Daar besloot Frank een einde te maken aan de samenwerking met compagnon Trempanier. De vrouw van de laatste had een gat in de hand en dat had een slechte invloed op Franks compagnon. Frank kocht zich uit en betaalde zijn compagnon 11.500 dollar. Hij keerde binnen een jaar vanwege familiezaken al weer terug naar Friesland.

Tegenslag

In Akkrum eenmaal aangekomen moest Frank al weer heel snel terug (vliegtuigen waren er nog niet) toen hij hoorde dat zijn vrouw ineens ernstig ziek was geworden. Zo ziek dat de behandelende arts verklaarde dat een operatie slechts een slagingskans van een op duizend zou hebben. Zijn zuster Fokje, hier Flora genoemd, moest van Netty beloven dat ze de zorg voor het gezin – van vijf kinderen, ook baby Eda was er nog bijgekomen – op zich zou nemen wat ze toezegde. Op oudejaarsdag

Netty, de eerste vrouw van Frank Cooper, omstreeks 1866

van 1878 stierf de moeder van het nog zo jonge gezin. Frank stuurde naar Akkrum een telegram met de tekst: *'Netty dood, God helpe mij!'*

Terwijl Fokje, hoe jong ook, de zorg van het gezin overnam reisde Frank door diverse staten om een geschikte stad voor vestiging van zijn zaak te vinden. Zijn oog viel op Peoria, ruim 500 kilometer westelijker dan Toledo, gelegen in Illinois in het opkomende Midden-Westen. Peoria was de stad waar de latere president Abraham Lincoln voor het eerst de slavernij openlijk veroordeelde, in 1854. De slavernij was vlak voor Franks komst naar Amerika afgeschaft. Frank had gezien dat de stad vanwege zijn ligging aan de Illinois River heel gunstig lag en ontwikkelingsmogelijkheden had. Dat gevoegd bij een geschikt pand en de ondernemingsgeest van Frank zou een goede combinatie blijken. Frank wist het investeringsbedrag binnen een jaar te verdubbelen en na een jaar al de zaak uit te breiden. Fokje ging wel mee naar Peoria, maar wilde toch ook weer terug naar haar ouders in Akkrum. Frank begreep dat. In onderling overleg nam Fokje de baby Eda echter mee. De laatste zou vier jaar in Akkrum verblijven. Toen haalde Frank haar weer op, vergezeld van zijn nieuwe vrouw, Winefred. Dat was een mooie weduwe met een dochter. Deze kreeg alles van haar moeder in tegenstelling tot haar stiefdochter Eda. Sterker, Winefred was volgens de nazaten van Frank een egoïstische, hebzuchtige en ijdele vrouw. Frank zag zijn vergissing in en besloot van haar te scheiden. Drie kinderen van Frank gingen naar een methodistisch opleidingsinstituut. Ze noemden hem gekscherend 'the Governor' of 'de ouwe heer'.

Samenwerking met Henry Siegel

Vooral dankzij de uitgekookte en nog nooit vertoonde reclamecampagnes en stunts (bezoekt je de zaak op een bepaald tijdstip, dan kreeg je een cadeau etc.) liep de zaak in Peoria goed. Zo goed, dat hij zijn zaak – gezien de bevolkingsgrootte van stad en regio – tot maximale grootte had uitgebouwd. Hij had de ambitie een grotere zaak in een grotere stad te beginnen. Daarover sprak hij met Henry Siegel, een fabrikant met Joods-Duitse achtergrond van wie hij veel mantels betrok. Deze had dezelfde plannen als Frank Cooper en hij had zijn oog al laten vallen op Chicago. Ze waren intussen al vrienden geworden en kenden elkaar goed genoeg om vertrouwen in elkaars capaciteiten te koesteren. Frank stelde een definitief samenwerkingsbesluit uit tot ze een definitieve locatie hadden gevonden. Hij verkocht zijn zaak in Peoria aan drie zakenlieden uit New York voor 15.000 dollar boven de waarde van de winkelvoorraad op het ogenblik van overdracht. Hij ging intussen in hoog tempo door met het uitverkopen daarvan.

Chicago, 200 kilometer noordoostelijk van Peoria, stelde 50 jaar eerder nog niets voor. Maar na de opening van het Erie Canal en het Illinois-Michigan Canal werd Chicago een knooppunt van vaar- en spoorwegen en groeide het in die korte periode uit tot een stad met meer dan een miljoen inwoners. De stad had de gigantische brand (Great Chicago Fire) overleefd en had daardoor een nog modernere

uitstraling gekregen met 's werelds eerste wolkenkrabber. Cooper en Siegel investeerden 125.000 dollar in de centraal gelegen winkellocatie; de zaak werd op 28 mei 1887 geopend. Na een jaar werd besloten de naastgelegen panden te kopen waardoor de frontbreedte 50 meter werd. Ze vormden de naamloze vennootschap 'Siegel, Cooper & Co'. De zaken gingen goed totdat na vier jaar een brand het winkelpand totaal in de as legde. Onmiddellijk werd een tijdelijk pand betrokken om hun klanten, in afwachting van nieuwbouw, niet te verliezen. Besloten werd op een nog gunstiger locatie, niet ver van de ingang van de komende Wereldtentoonstelling en een te bouwen station van de 'luchtspoorweg', nieuwbouw te plegen. Het gebouw op de hoek van de State Street en Van Buren Street werd beschreven als 'one of the most remarkable buildings in the world'. De zaak had 2000 werknemers, waarvan tien procent van Nederlandse afkomst. Voor die oververtegenwoordiging zorgde Coopers manager John Broekema, sleutelfiguur in the Holland Society. Het gebouw bood onderdak aan 65 verschillende, zelfstandig werkende ondernemingen (meubilair, kleding etc., maar ook een grote afdeling rijtuigen, een internationale leeszaal, een bank etc.). In de centrale hal van marmer stond een grote, verlichte fontein te spuiten te midden van honderden goudvissen. Er was een 'Vienna Café' voor dames, met uitzicht op de grote hal. Naast deze weelderige inrichting deden ook roltrappen voor het eerst hun intrede in Chicago. Het grote gebouw had zelfs een eigen energiecentrale van stoommachines. Slim was verder dat men een afdeling postorders had. De besteldienst telde 65 goudkleurige wagens met ruim 150 paarden. In 1893, het jaar van de Wereldtentoonstelling, bedroeg de omzet meer dan tien miljoen dollar.

Het gigantische warenhuis van Cooper & Siegel in New York City

Voor het vrouwelijk personeel werd een apart flatgebouw beschikbaar gesteld, terwijl de onderneming ook een Mutual Benevolent Association kende, een eigen ziekenfonds (die ook geld uitkeerde voor levensonderhoud tijdens ziekte), wat in die tijd beslist iets bijzonders was.

Intussen waren Franks kinderen al de deur uit. Wel woonde hij aan de Michigan Avenue, met een fraai uitzicht op het meer, onder één dak met zijn dochter Eda, die getrouwd was met Wallace Wolff. Hun dochter, Antoinette, zou later de sleutels bij de opening van Coopersburg aan de bewoners uitreiken. Over Franks derde vrouw weten we alleen dat hij op een logeerverzoek terugschreef dat zij een Amerikaanse vrouw was en 'dy minsken binne in bytsje oars as wy Friezen'. Daaruit valt af te leiden dat Frank zich nog steeds sterk een Fries voelde, maar ook dat zijn vrouw kennelijk niet te snel vreemden in haar huis wilde hebben. Frank voegde er overigens aan toe dat hij hoe dan ook (eventueel elders) een oplossing zou vinden.

Hier verbleef Frank tot 1902. In dat jaar verkocht hij zijn aandeel in de Chicago Company voor 750.000 dollar aan zijn medevennoten. Hij trok toen in bij het gezin van zijn oudste zoon, William, in New Rochelle even ten noorden van New York.

New York

Hier hadden Siegel & Cooper in 1896 een nieuw warenhuis gebouwd, waarvoor de overtreffende trap eigenlijk nog niet geschikt is. Toen Frank zijn vader informeerde over zijn plan om een 'Big Store' in New York te stichten werd hem dit afgeraden. Waarom zou hij zich nóg meer drukte op de hals halen? Toch was het Franks grote droom dit plan door te zetten in de miljoenenstad die elfhonderd kilometer dichter bij Akkrum lag en – belangrijker – pas echt mondiale uitstraling had. Op het schiereiland Manhattan 'gebeurde het'. Daarbinnen trok de zogenaamde 'Ladies Mile' alle aandacht van winkeliers: hier woonden niet alleen de rijkere mensen, maar was aan de Sixth Avenue, een nieuwe tak van de Elevated Train, de luchtspoorweg, aangelegd. Aan de oostzijde van de Sixth Ave. vonden ze een bouwterrein van ca. een hectare dat een volledig 'block' (tussen de 18^e en 19^e straat) besloeg. Daar werd een gebouw van monumentale architectuur neergezet, ontworpen door de architecten De Lemos en Cordes, voor ca. 7 miljoen euro. Voor de bouw van de latere Macy's werd dit het grootste warenhuis ter wereld genoemd, ook wel de 'wereldbazaar'. Om slechts een indicatie te geven: er waren 150 afdelingen waar volgens de *New York Times* 'alles onder de zon' te koop was, 'alles tussen een tiencents spijker tot een diamanten armband'. Daarnaast waren er restaurants, een kinderbewaarplaats, aandelenverkopers, een dierenafdeling waar ook wilde dieren werden verkocht, een fotoatelier, een volière, de fietsafdeling had een eigen oefenbaan: niets was te dol. Ook liep er 'stille politie' rond, een voor die tijd nieuw fenomeen.

Het gebouw heeft nu een monumentenstatus (Landmark Preservation) wat voor New York bijzonder is. Wie het gebouw aan de Sixth

Schilderij van het warenhuis van Cooper & Siegel met de vuurtoren in werking

Avenue (door buitenlanders vaak Avenue of the Americas genoemd) thans bekijkt raakt nog steeds betoverd door de prachtige Renaissance-architectuur. Inclusief kelderverdieping bevat het zeven etages met aan de buitengevel tal van decoratieve details die moesten herinneren aan 'de grootheid van Rome': Korinthische en Dorische zuilen en pilasters, ronde vensters, leeuwenkoppen. Ook hier stond in de cirkelvormige marmeren hal een grote fontein, zij het dat in het midden van de waterpartij ook een enorm marmeren beeld van een vrouwenfiguur stond. Dit zou een bekend ontmoetingspunt in the Big Apple worden: iedere New Yorker kende toen de uitdrukking 'Meet me at the fountain'.

Bijzonder was ook dat de voorgevel aan de Sixth Ave. een rijk versierde toren kreeg. Die liet Cooper niet alleen bouwen om het gebouw te verfraaien, maar ook vanwege de attentiewaarde. Bij avond scheen er namelijk vanuit deze toren een lichtbundel in de vorm van een zoeklicht over de stad New York. De toren had daarmee tot op 45 kilometer afstand dezelfde attentiewaarde als een vuurtoren, een uniek initiatief in reclameland. Het effect is te zien op een schilderij dat Frank voor zijn vader liet maken. Het is in spiegelbeeld geschilderd op een glasplaat. Het schilderij (zie foto) hangt nu in de Regentenkamer van Coopersburg in Akkrum. Bij de restauratie in de jaren '90 werd de lichtverspreidende toren helaas niet herbouwd: alleen het onderstuk is nu nog zichtbaar,

Het fundament van de toren is nog zichtbaar

Frank Cooper had een bijzonder gevoel voor public relations avant-la-lettre. Dat kon hij in New York helemaal kwijt. Naast de vuurtoren en de wereldprimeur van spaarzegels werden aanbiedingen vermeld op stroken doek, die aan grote ballonnen boven het gebouw zweefden. Op zaterdag 12 september 1896 werd, voorafgaand aan de officiële opening, een 'open dag' gehouden zonder dat men iets kon kopen. Desondanks werden tientallen mensen in de massale toeloop onder de voet gelopen. Bij de opening zelf die 150.000 mensen trok was het helemaal een gekkenhuis. Om vijf uur 's ochtends was het gedrang al onbeschrijflijk. Er zouden 16 personen 'ernstig gewond' raken. Ambulances hadden het druk. Volgens de *New York Times* werden in de winkel in 1902 gemiddeld 180.000 mensen per dag bediend! Ook hier waren de arbeidsvoorwaarden kennelijk heel behoorlijk. Siegel en Cooper stelde het personeel bijvoorbeeld in Long Branch, een badplaats aan de Atlantische Oceaan, zomerhuisjes met een lage huur beschikbaar.

Frank had een grote hang naar Friesland en zijn geboortedorp. Maar liefst twaalf keer bezocht hij zijn vaderlijk huis. Steevast bezocht hij dan ook de weduwe van ex-collega De Jonge in Leeuwarden. Frank vroeg zijn vader een keer wat de jaaromzet was van het kuipersberoep en deze antwoordde 'zo'n 2.500 gulden per jaar'. Frank repliceerde dat zij dat bedrag in Chicago en New York op een drukke dag ongeveer elke 5 minuten omzetten. Zijn vader antwoordde daarop met de geveugelde woorden: 'Ja, jonge, dat sil wol wier wêze mar do moast net ferjitte dat do en dyn broers noait mei honger op bêd gongen'.

Uit deze anekdote zou de verkeerde indruk kunnen ontstaan dat Frank een opschepper was. Dat was hij niet. Hij zei tegen Jacob Hepkema in 1901 dat hij weinig op had met de standenmaatschappij, zoals hij die bijvoorbeeld in New York waarnam. Als zijn personeel (3.000, tegen Kerst waren dat 7.000 mensen en 1.000 chauffeurs) hem niet groette nam hij dat niet zo nauw: 'Wy binne minsken mei-inoar, de ien stiet gjin toerhichte boppe de oare'. De *Chicago Tribune* meldde in 1901 over hem dat hij niet alleen 'modern en up-to-date is in de handelswereld', maar ook synoniem stond met 'vrijgevigheid en edelmoe-digheid in zowel gemeenschaps- als privéleven. Vraag de heer Cooper zelf en hij zal zeggen dat hij alleen zakenman is. Zijn vrienden echter zijn het die de andere kant van zijn karakter belichten. Dat is mild en zijn werk voor liefdadigheidsinstellingen en voor publieke zaken wordt op prijs gesteld. Zijn personeel treedt hij opgeruimd tegemoet en zijn persoonlijke aantrekkingskracht valt op waar hij gaat. Hij speelt geen golf en is alleen lid van de Chicago Athletic Club.'

In zijn New Yorkse tijd zal het niet anders zijn geweest. Hij deed daar overigens meer dan de aansturing van de Big Store alleen. Zo nam hij met zijn zonen deel aan een handel in gepatenteerde geneesmiddelen en bezat hij rijke zilvermijnen in California.

Coopersburg

Tijdens zijn vele bezoeken aan Friesland begon het plan te rijpen om iets te doen aan de armoede die hij er vooral onder oudere mensen aantrof. Hij richtte in 1899 bij notariële acte de stichting Coopersburg op 'ten doel hebbende, onderdak en onderhoud en in het algemeen verzorging te geven aan behoeftige ouden van dagen, zoowel mannen als vrouwen, onverschillig van welken godsdienst, die in de gemeente Utingeradeel zijn geboren of op het tijdstip van hun opname tenminste dertig jaren in die gemeente hebben gewoond; inwoners van Akkrum genieten de voorkeur.'

Op 18 juli 1900 werd in aanwezigheid van Frank door diens 91-jarige vader de eerste steen gelegd voor het unieke complex.

In april 1901 stak Frank met maar liefst elf familieleden de oceaan over om de opening van Coopersburg op 8 mei 1901 bij te wonen. Heel Akkrum liep uit om de familie op het station te verwelkomen. Het fanfarekorps speelde het Amerikaanse volkslied. In zijn openingsrede zei hij: 'Het is de grootste trots mijns levens dat ik dit toevluchtsoord voor de ouden van dagen kon laten bouwen en in de gelegenheid was het voor honderden van jaren te subsidieeren....'. Bewoners hadden vrij wonen en kregen bovendien een wekelijkse uitkering. Om dit ook na zijn dood tot in lengte van dagen te kunnen bekostigen had hij in 1899 al een levensverzekering van \$100.000 afgesloten. De stichting Coopersburg kreeg het vruchtgebruik van dit kapitaal dat in Amerika beheerd zou worden. Dat al vrij gauw na zijn dood deze geldstroom zou stagneren, kon de stichter van Coopersburg toen nog niet bevroeden.

Frank zei ook: 'Al de vermaken, reizen, muziek, opera, wat dan ook dat men voor zich zelve doet, vind ik is de moeite niet waard'. Het ging daarentegen om het 'elkander bijstaan'.

Hij tekende in 1902 als eerste het gastenboek van Coopersburg (beroep: 'koopman'). In krantenartikelen werd hij uitgebreid geprezen voor het weldadige initiatief dat leidde tot het stichten van Coopersburg.

Cooper was naast een ondernemend filantroop ook iemand die weliswaar opvallend vaak terugkwam in Akkrum, maar het na een paar weken ook wel weer had gezien en graag 'op de boemel' ging in Parijs of Londen of er voor zaken naar toe moest. Tegelijk bleef het gewone plattelandsleven hem trekken. Hij dronk geen alcohol. In Akkrum wilde hij flessenwater, bang als hij was voor regenwater. Op 28 mei 1904 woonde hij in Grou nog het onthullen van het beeld van Eeltje Hiddes Halbertsma bij; dat werd zijn laatste bezoek.

Terug in Amerika kreeg hij een beroerte. Na een ziekbed van een half jaar overleed hij bij zijn zoon William op Oudejaarsdag van 1904 op 61-jarige leeftijd. Vooral in de pers van Chicago werd aan dat feit ruim aandacht geschonken. Hij had daar de naam van 'merchant prince' en buiten zijn ondernemersleven om meer aan de weg getimmerd dan in New York. Ondanks zijn uittreden was zijn naam daar op grote vlaggen die torenhoog boven de stad uitwapperden gehandhaafd.

Martin van Buren, van 1837 tot 1841 de achtste president van de Verenigde Staten

OK

Het wereldwijd bekende 'OK' heeft een Nederlandse oorsprong. Een van de meest gangbare theorieën is althans dat Martin van Buren, de Nederlandse afstammeling die de achtste president was van 1836-1840, daarvoor verantwoordelijk was. Van Buren woonde op het landgoed Lindenwald (25 kilometer zuidelijk van Albany), wat toen Old Kinderhook heette. Maar hij zelf had ook deze bijnaam hetgeen vaak werd afgekort tot OK. Anderen stellen dat Van Buren zijn documenten ook wel parafeerde met de afkorting van zijn bijnaam: OK dus. Overigens: de meeste immigranten van Nederlandse afkomst stemmen van oudsher op een Republikein; Van Buren was echter een Democraat.

Detail mausoleum

**Familie Cooper op het bordes
van Coopersburg**

Vanwege de grote dynamiek in wisseling van ruimtelijke functies op Manhattan enerzijds en het vertrek van Siegel en Cooper anderzijds ging het met de 'Cathedral of Commerce' aan de Sixth Avenue na de Eerste Wereldoorlog bergafwaarts: het werd eerst militair hospitaal en later pakhuisruimte. Inmiddels is het een monument; het is gerestaureerd en heeft deels weer een winkelfunctie. Maar de glorie van 's werelds grootste warenhuis is voorgoed voorbij.

Wat daarnaast resteert is het rijksmonument Coopersburg in Akkrum, gebouwd voor ruim 90.000 gulden, met een hoofdgebouw en aan weerskanten een vleugel met tien woningen in een prachtig park met vijvers. En last but not least een heus mausoleum, na Franks dood in opdracht van zijn kinderen gebouwd door beeldhouwer Johann Hinrich Schröder, die in zijn Leeuwarder tijd ook de beeldengroepen aan de poort van het Nieuw Sint Anthony Gasthuis en boven de ramen van de apotheek aan de Tweebaksmarkt in Leeuwarden heeft gebouwd. Het mausoleum staat achter het complex. Een inscriptie vraagt de zegen voor de stichter en zijn vrouw 'salang de wyn waeit, de hoanne kraeit, it gers groeit en de beam bloeit'. In februari 1907 werden de stoffelijke resten van Frank Cooper en zijn eerste vrouw, Netty, per trein vanuit de haven van Rotterdam naar Akkrum vervoerd. De stoet, bestaande uit twee lijkkoetsen en zes volgkoetsen, trok van de Doopsgezinde kerk, waar ds. Kossen een 'lijkrede' hield, naar het mausoleum. De kisten bleken echter te groot voor de ruimte in de tombes en moesten bovengronds blijven staan. Een timmerman heeft ze naar verluidt daags daarna ingekort...

Wie meer te weten wil komen over het hoe verder ging met Coopersburg wordt aangeraden het eerdergenoemde, voortreffelijke boek *Alle minsken binn'myn broerren!* te raadplegen.